

Seny i sentiment - Jane Austen. (trad. de Xavier Pàmies)

Durant la segona dècada del segle XIX, Jane Austen va publicar sis novel·les que tenen unes limitacions argumentals molt acusades. Les protagonistes són dones casadores prou educades per no haver de treballar, i alhora prou pobres per necessitar un marit que les mantingui. Tant elles com la resta de personatges passen els dies cultivant-se (lectures, piano, dibuix...), sostenint converses prolongades amb nivells variables de sinceritat, recollint informació fidedigna sobre xafarderies en general i sobre solters en particular i, i tramant maniobres per consolidar-se socialment o si més no per eludir el tedi, que és un dels grans problemes que les sotja. Gairebé cada dia fan o reben visites (no sempre de persones a qui desitgen veure), i de tant en tant passen temporades a casa d'algun parent o amic, on amplien el seu cercle de coneguts, i on la trama experimenta acceleracions, especialment en balls i audicions musicals que propicien trobades inesperades. De manera inexorable, després de resoldre diferents contratemps i de recórrer a l'engany només quan resulta més honorable que dir la veritat, les protagonistes aconsegueixen a les últimes pàgines un casament que satisfà tots els requisits, ja que el marit no només n'està enamorat, sinó que té bona planta, sensibilitat artística, intel·lecte despert, seny i una renda vitalícia que els garanteix una vida sense sobresalts.

Sense sortir d'aquests límits, sorprèn que Jane Austen aconsegueixi mantenir-nos interessats, ens arrenqui somriures i ens continuï complaent més de dos segles després. No a tothom, és clar. He comprovat que la línia que separa els adeptes i els detractors d'aquesta autora serveix també per diferenciar els autors que m'interessen dels que trobo més aviat carregosos. Provem-ho: a una banda, tindriem Vladimir Nabokov, Virginia Woolf i Edith Wharton; a l'altra, D.H. Lawrence, Kingsley Amis i Ralph Waldo Emerson.

Les novel·les d'Austen deixen tant espai al lector que permeten fins i tot anàlisis en clau de gènere, ja que tant podem trobar-hi històries romàntiques amb final feliç com exemples alligoadors de compra-vendes matrimonials. Les protagonistes, si bé no es rebel·len contra les convencions socials, tenen un caràcter insubornable i aconsegueixen no trair-se a si mateixes ni tan sols quan la traïció les beneficiaria. L'autora sol presentar la novel·la a partir del punt de vista d'una d'aquestes dones, i ens mostra amb detall la seva autoexigència i la seva finor analítica, en general superior a la dels homes, que resulten –excepte el futur marit– més curts de gambals que les dones. Hem d'afegir, finalment, que no hi falta algun personatge femení que utilitza els seus recursos de manera malèvola. No ens trobem, doncs, dins un oasi de sororitat, sinó en un combat ple de somriures i de trampes.

Seny i sentiment és una obra primerenca, que no mostra encara tot el potencial que l'autora desenvoluparia a *Orgull i prejudici* o a *Mansfield Park*, però que es llegeix amb plaer. L'argument se centra en dues germanes, una que mostra un seny inquebrantable, i l'altra, més jove, que viu moments de rauxa discretíssima. Cadascuna té un visitant assidu que satisfà les seves

expectatives, si bé no s'hi ha compromès de manera explícita. Totes dues s'emporten un desengany i reaccionen d'acord amb el seu tarannà. Aquesta frustració coincideix amb altres, ja que, de resultes de perdre el pare, perden també la casa on vivien. A les novel·les de Jane Austen el rerefons material sempre resulta decisiu, si bé no se'ns explica l'origen dels diners que els personatges gasten amb prodigalitat.

Durant gran part de *Seny i sentiment*, la situació es manté estable, si bé no deixen d'aparèixer personatges que enriqueixen la trama. Austen excel·leix en les converses on els participants oculten part de la veritat, en ocasions terceres persones que escolten i malinterpreten alguna frase. Com l'espectador d'una comèdia, el lector sap que la història acabarà bé, i gaudeix de les complicacions que van sorgint mentre es pregunta com s'ho farà l'autora per desfer tots els nusos. La trama es desenvolupa amb la suau contundència d'una partida d'escacs, que inclou gambits, distraccions, sacrificis i un escac i mat que incorpora la bellesa precisa d'una equació -si bé en aquesta ocasió es resol d'una manera massa veloç en comparació amb les novel·les posteriors.

Més que en els espais o en els retrats, l'autora se centra en la psicologia: "Era una dona gran, grassa, trempada i alegre, que parlava pels descosits, semblava feliç de la vida i tenia tendència a caure en la vulgaritat". Tal com suggereix el títol, la novel·la es pot entendre com el desenvolupament en paral·lel de dos caràcters, que es dibuixen amb detall quan interactuen amb altres, sobretot quan han de solucionar maldecaps que tenen components sentimentals i alhora econòmics. Si Ramón Gómez de la Serna va escriure que a *Les relacions perilloses* Choderlos de Laclos aplica les regles de la triangulació a les relacions sentimentals, podem afirmar que Jane Austen incorpora amb èxit fórmules de trigonometria avançada, ja que estudia la interrelació dinàmica de figures en moviment.

Els personatges femenins d'Austen aprofiten al màxim l'escàs marge de maniobra que els dona la societat on viuen. Només les vídues i les esposes que dominen els marits assoleixen la independència, i llavors poden decidir fins a quin punt són generoses amb la resta del món, incloent-hi els fills mascles. És habitual que els matrimonis els dissenyin els mentors, de manera que els joves estan destinats a debatre's entre el seny i el sentiment i a prendre decisions difícils, de les quals és probable que es penedeixin al cap dels anys. Les dones d'aquesta franja social, tot i que no tenen una feina retribuïda, no es poden permetre perdre el temps, ja que fins que no són casades es veuen obligades a comparar rendes, fer projeccions sentimentals, evitar descortesies, esquivar enemistats, mantenir relacions amb parents malagradats però necessaris i defensar els seus principis, tot això mentre escolten música de càmera, mantenen diàlegs superficials o juguen al whist. Com va escriure l'autora a la seva germana, "les dones solteres tenen una terrible propensió a ser pobres, la qual cosa és un argument de molt de pes en favor del matrimoni".

Resulten meritoris els dots d'observació i la delicada ironia que són el tret distintiu de Jane Austen, tenint en compte que va tenir una experiència vital molt limitada; ni tan sols es va casar, que era potser l'aventura més gran que tenia a l'abast. No va accedir a estudis superiors, no va treballar, va viatjar poc, i no va disposar d'un despatx per ella sola. I això no obstant, com va escriure el poeta W. H. Auden, al seu costat James Joyce és innocent com l'herba.

Totes les novel·les de Jane Austen han estat traduïdes al català, si bé no totes estan a l'abast dels lectors. Aquesta traducció de Xavier Pàmies manté el to formal que li és propi, si bé inclou alguna desviació pertinent cap al registre familiar. El llibre inaugura el Club Victòria, dedicat de manera genèrica a les "novel·les clàssiques angleses", si bé els dos primers autors (el segon és E. M. Foster) tenen molt poc en comú, tret de l'ofici i de la intel·ligència. Ara bé, tots dos van innovar i van ser imitats, que és el que els fa clàssics.